

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
(повне найменування вищого навчального закладу)

Кафедра охорони праці та техногенно-екологічної безпеки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор
з навчальної та методичної роботи

професор О.О. Назаров

« ____ » серпня 2016 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.4 «Державне управління охороною праці та техногенною безпекою»
(шифр і назва навчальної дисципліни)

Спеціальність 263 «Цивільна безпека»
(шифр і назва спеціальності)

Спеціалізація «Охорона праці»
(назва спеціалізації)

Факультет техногенно-екологічної безпеки
(назва факультету)

2016 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>«Цивільна безпека»</u> (шифр і назва)	Нормативна	
Модулів – 2	Спеціальність <u>263 «Цивільна безпека»</u> Спеціалізація <u>«Охорона праці»</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 15		2017-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		2-й	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 7	Освітній ступінь: «магістр»	20 год.	
		Практичні, семінарські	
		30 год.	
		Лабораторні	
		0 год.	
		Самостійна робота	
		70 год.	
		Індивідуальні завдання: 0 год.	
Вид контролю: 2 семестр – екзамен			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить;
для денної форми навчання – 50/70;
для заочної форми навчання – 12/108.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Державне управління охороною праці та техногенною безпекою» є формування у майбутніх фахівців з базовою вищою чіткого розуміння суті державного управління охороною праці та техногенною безпекою, ролі держави та її інститутів в охороні праці; заходів, спрямованих на створення цілісної системи державного управління охороною праці, системи державного контролю за виконанням відповідних законодавчих і нормативних актів; координації діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади в цій сфері; підготовки та атестації керівників та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки.

2.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Державне управління охороною праці та техногенною безпекою» є оволодіння системою знань та опрацювання заходів щодо здійснення державної політики з охорони праці на загальнодержавному, регіональному і галузевому рівнях, а також підготовка, прийняття та реалізація заходів, спрямованих на: забезпечення належних, безпечних і здорових умов праці; утримання в належному стані виробничого устаткування, будівель споруд; організацію навчання з охорони праці та промислової безпеки; облік, аналіз та оцінка стану умов і безпеки праці; страхування працівників від нещасного випадку на виробництві та профзахворювання.

2.3. Згідно з вимогами профільної спеціалізованої освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- правові засади працезахоронної політики;
- систему органів державного управління охороною праці;
- державні соціальні гарантії працюючих;
- законодавчу базу державного управління промисловою безпекою;
- систему органів державного управління промисловою безпекою;
- систему реалізації вертикалі державного управління промисловою безпекою;
- особливості підготовки та атестації керівників та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки;
- методологічні основи проведення навчань з питань охорони праці та промислової безпеки;
- порядок організації навчання та перевірки знань керівників підприємств та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки;
- принципи розробки заходів по забезпеченню охорони праці, виробничої санітарії, протипожежного стану та охорони навколишнього середовища на об'єкті підвищеної небезпеки;
- підходи до організації та проведення навчально-тренувальних занять з відпрацювання дій за можливими аварійними ситуаціями;
- нормативну базу системи управління промисловою безпекою;
- етапи розроблення і подальшого вдосконалення системи управління промисловою безпекою;
- мету та завдання управління промисловою безпекою;
- функції і методи управління промисловою безпекою;
- організаційні заходи з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф;
- організацію і проведення режимно-обмежувальних заходів в зонах стихійних лих і техногенних аварій і катастроф;

вміти:

- застосовувати основні підходи до попередження можливих загроз життю і здоров'ю працівників;
- характеризувати наукові й організаційні основи безпеки виробничих процесів і стійкості виробництв в надзвичайних ситуаціях;
- використовувати у практичній діяльності основні поняття державного управління охороною праці;
- застосовувати отримані знання під час проведення навчань з питань охорони праці;
- аналізувати правові аспекти працезахоронної політики;
- характеризувати повноваження органів державного управління охороною праці;

- визначати основні показники державних соціальних гарантій працівників;
- аналізувати та застосовувати законодавчу базу державного управління промисловою безпекою;
- ідентифікувати органи державного управління промисловою безпекою та визначати їх повноваження;
- визначати систему реалізації вертикалі державного управління промисловою безпекою;
- проводити підготовку та атестацію керівників та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки;
- визначати порядок організації навчання та перевірки знань керівників підприємств та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки;
- визначати принципи розробки заходів по забезпеченню охорони праці, виробничої санітарії, протипожежного стану та охорони навколишнього середовища на об'єкті підвищеної небезпеки;
- визначати підходи до організації та проведення навчально-тренувальних занять з відпрацювання дій за можливими аварійними ситуаціями;
- застосовувати нормативну базу системи управління промисловою безпекою у практичній діяльності;
- визначати етапи розроблення і подальшого вдосконалення системи управління промисловою безпекою;
- обґрунтовувати мету, визначати завдання, функції і методи управління промисловою безпекою;
- проводити організаційні заходи з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф;
- виконувати комплекс заходів щодо організації і проведення режимно-обмежувальних заходів в зонах стихійних лих і техногенних аварій і катастроф.

мати навички:

- застосування отриманих знань у практичній діяльності;
- роботи з нормативно-правовими актами та документацією підприємства.
- здійснювати комплекс робіт щодо вдосконалення системи управління охороною праці на основі прогнозування професійних ризиків, попередження виробничого травматизму та професійних захворювань, мінімізації техногенної дії виробничих факторів на збереження життя і здоров'я людини.

2.4. Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти:

загальні (ключові) компетентності:

- здатність визначати мету і завдання власної та колективної діяльності, організувати і очолити роботу колективу, готовність до лідерства
- здатність формулювати особисту думку та доказово представити точку зору щодо інженерних рішень та управлінських дій на певній території, об'єкті
- здатність формулювати завдання управління безпекою праці для їхнього рішення за допомогою інформаційних технологій

професійні компетентності:

- спроможність застосувати на практиці теорії прийняття управлінських рішень і методи експертних оцінок

3. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ ТА ПРОМИСЛОВОЮ БЕЗПЕКОЮ В УКРАЇНІ

Змістовний модуль 1. Правові основи працевохоронної політики в Україні.

Державне управління охороною праці (ДУОП) як навчальна дисципліна і галузь соціально-трудових відносин. ДУОП: сутність, структура, повноваження. Термін «охорона праці» у вузькому і широкому значеннях. Нормативно-правові засади регулювання працевохоронних відносин. Конституційно-правові засади працевохоронної політики. Система законодавства у сфері охорони праці. Міжнародні аспекти законодавства України про охорону праці. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.

Змістовний модуль 2. Органи державного управління охороною праці в Україні.

ДУОП як складна система. Системні та структурно-функціональні характеристики ДУОП. Державна політика у сфері охорони праці. Участь Верховної Ради України у формуванні державної політики у сфері охорони праці. Розділ «ДУОП» у Законі України «Про охорону праці». Кабінет Міністрів України та інші центральні органи виконавчої влади як органи ДУОП. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці. Участь місцевих органів публічної влади у здійсненні ДУОП. Організація наукових досліджень з проблем охорони праці.

Змістовний модуль 3. Державні соціальні гарантії працюючих в Україні.

Система законодавства про державні соціальні гарантії (ДСГ). Конституційно-правові засади ДСГ в Україні. Міжнародні стандарти соціальних гарантій працівників. Соціальні гарантії працівників в документах Міжнародної організації праці (МОП). Європейський кодекс соціального забезпечення: основні положення. Соціально-трудові норми Європейської соціальної хартії (переглянутої) (ЄСХ (п)). Гарантії прав на охорону праці в Законі України «Про охорону праці». Основні положення Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії».

Змістовний модуль 4. Законодавча база державного управління промисловою безпекою.

Безпека як феномен державної політики у сфері промислової безпеки. Сутність та структура законодавчої бази державного управління промисловою безпекою. Термінологія у сфері державного управління промисловою безпекою. Міжнародний досвід законодавчого регулювання промислової безпеки. Державні програми у сфері промислової та техногенної безпеки. Регулювання промислової безпеки у Законах України «Про охорону праці» та «Про ОПН». Відповідальність за порушення законодавства про промислову безпеку.

Змістовний модуль 5. Органи державного управління промисловою безпекою та їх повноваження.

Держпраці: місце в системі центральних органів виконавчої влади та основні повноваження. Питання промислової безпеки в основних напрямках діяльності Держпраці. Повноваження та структура Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС). Повноваження ДСНС у сферах техногенної та промислової безпеки. Навчальні та науково-дослідні установи системи ДСНС.

Змістовний модуль 6. Система реалізації вертикалі державного управління промисловою безпекою.

Взаємодія органів публічної влади як принцип забезпечення техногенної та промислової безпеки. Повноваження Кабінету Міністрів України у сферах охорони праці, техногенної та промислової безпеки. Кабінет Міністрів України та центральні органи виконавчої влади: взаємодія та підпорядкованість в питаннях промислової безпеки. Територіальні відділення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері промислової безпеки. Експертно-технічні центри: структура, повноваження. Участь місцевих органів публічної влади у сфері промислової безпеки.

Змістовний модуль 7. Порядок організації навчання та перевірки знань керівників підприємств та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки.

Об'єкт підвищеної небезпеки (ОПН) як об'єкт регулювання. Повноваження керівників та спеціалістів, що експлуатують ОПН. Нормативно-правові акти, на основі яких проводиться навчання з охорони праці та промислової безпеки. Типове положення про проведення навчання і перевірка знань з питань охорони праці: загальна характеристика. Перелік робіт з підвищеною небезпекою. Перелік посадових осіб, які проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці.

Змістовний модуль 8. Принципи розробки заходів по забезпеченню охорони праці, виробничої санітарії, протипожежного стану та охорони навколишнього середовища на об'єкті підвищеної небезпеки.

Значення принципів в реалізації працезохоронної політики. Аварія на ОПН. Транскордонний вплив аварії. Ризик, прийнятний ризик, управління ризиком. Участь суб'єктів господарювання в забезпеченні безпеки праці на ОПН. Порядок декларування ОПН. Перелік документів для отримання дозволу на виконання робіт підвищеної небезпеки: загальна характеристика. Ідентифікація ОПН, Декларація безпеки. Плани локалізації і ліквідації аварій.

Змістовний модуль 9. Підходи до організації та проведення навчально-тренувальних занять з відпрацювання дій за можливими аварійними ситуаціями.

Аварія аварійна ситуація. Методологія та методика навчально-тренувальних занять. Сутність та особливості навчання населення. Функціональне навчання. Спеціальні об'єктові навчання. Спеціальні об'єктові тренування. Курсове навчання. Організація навчально-тренувальних занять. Проведення навчально-тренувальних занять.

Змістовний модуль 10. Нормативна база системи управління промисловою безпекою.

Системні характеристики нормативної бази управління промисловою безпекою. Структура нормативної бази системи управління промисловою безпекою. Участь Держпраці у розробці та прийнятті нормативної бази управління промисловою безпекою. Участь ННДПБОП у розробці та прийнятті нормативної бази управління промисловою безпекою.

Змістовний модуль 11. Етапи розроблення і подальшого вдосконалення системи управління промисловою безпекою.

Рівні управління промисловою безпекою. Фактор промислової безпеки у створенні та вдосконаленні СУОП. Промислова безпека як стрижень створення та функціонування СУОП. Етапи розроблення і подальшого вдосконалення системи управління промисловою безпекою. Інформаційні технології у функціонуванні СУОП на підприємстві. Система профілактики та управління ризиками у сфері промислової безпеки.

Змістовний модуль 12. Мета та завдання управління промисловою безпекою. Системні характеристики управління промисловою безпекою. Опрацювання мети і завдань управління промисловою безпекою. Об'єкт і предмет управління промисловою безпекою. Мета управління промисловою безпекою. Завдання управління промисловою безпекою.

Змістовний модуль 13. Функції і методи управління промисловою безпекою.

Функціональні характеристики управління промисловою безпекою. Основні методи управління промисловою безпекою. Моделювання, основні моделі управління промисловою безпекою. Оцінювання ризику як основа управління охороною праці та промисловою безпекою.

Змістовний модуль 14. Організаційні заходи з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф.

Техногенні аварії і катастрофи. Організація і організаційні заходи у сфері ПЛАС: сутність та співвідношення понять. Профілактичні заходи з попередження стихійних лих і техногенних катастроф. Моделювання як важливий засіб попередження стихійних лих і техногенних катастроф. Прогнозування і попередження техногенних катастроф. Система заходів щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.

Змістовний модуль 15. Організація і проведення режимно-обмежувальних заходів в зонах стихійних лих і техногенних катастроф.

Зони стихійних лих. Зони техногенних катастроф. Класифікація надзвичайних ситуацій, рівні надзвичайних ситуацій. Реагування на надзвичайні ситуації. Аварійно-рятувальна служба. Аварійно-рятувальне формування. Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту. Аварійно-рятувальні роботи. Засоби цивільного захисту. Оповіщення та інформування суб'єктів забезпечення цивільного захисту.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	усього	у тому числі			
		лек.	пз	сем.	с.р.
1	2	3	4	5	6
МОДУЛЬ 1. Система ДУОП та промисловою безпекою в Україні					
Змістовий модуль 1. Правові основи працеворонної політики в Україні					
Тема 1. Правові основи працеворонної політики в Україні	8	2		2	4
Разом за змістовим модулем 1	8	2		2	4
Змістовий модуль 2. Органи ДУОП в Україні					
Тема 2. Органи ДУОП в Україні	8	2		2	4
Разом за змістовним модулем 2	8	2		2	4
Змістовий модуль 3. Державні соціальні гарантії працюючих в Україні					
Тема 3. Державні соціальні гарантії працюючих в Україні	8	2		2	4
Разом за змістовним модулем 3	8	2		2	4
Змістовний модуль 4. Законодавча база ДУПБ					
Тема 4. Законодавча база ДУПБ	8	2		2	4
Разом за змістовним модулем 4	8	2		2	4
Змістовний модуль 5. Органи ДУПБ та їх повноваження					
Тема 5. Органи ДУПБ та їх повноваження	8	2		2	4
Разом за змістовним модулем 5	8	2		2	4
Змістовний модуль 6. Система реалізації вертикалі ДУПБ					
Тема 6. Система реалізації вертикалі ДУПБ	8	2		2	4
Разом за змістовним модулем 6	8	2		2	4
Усього годин	48	4		4	24
МОДУЛЬ 2. Підготовка та атестація керівників та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки					
Змістовний модуль 7. Порядок організації навчання та перевірки знань керівників підприємств та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки					
Тема 7. Порядок організації навчання та перевірки знань керівників підприємств та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки	8	2		2	4
Разом за змістовним модулем 7	8	2		2	4
Змістовний модуль 8. Принципи розробки заходів по забезпеченню охорони праці, виробничої санітарії, протипожежного стану та охорони навколишнього середовища на об'єкті підвищеної небезпеки					
Тема 8. Принципи розробки заходів по забезпеченню охорони праці, виробничої санітарії, протипожежного стану та охорони навколишнього	6			2	4

середовища на об'єкті підвищеної небезпеки					
Разом за змістовним модулем 8	6			2	4
Змістовний модуль 9. Підходи до організації та проведення навчально-тренувальних занять з відпрацювання дій за можливими аварійними ситуаціями					
Тема 9. Підходи до організації та проведення навчально-тренувальних занять з відпрацювання дій за можливими аварійними ситуаціями	8	2		2	4
Разом за змістовним модулем 9	8	2		2	4
Змістовний модуль 10. Нормативна база системи управління промисловою безпекою					
Тема 10. Нормативна база системи управління промисловою безпекою	6			2	4
Разом за змістовним модулем 10	6			2	4
Змістовний модуль 11. Етапи розроблення і подальшого вдосконалення системи управління промисловою безпекою					
Тема 11. Етапи розроблення і подальшого вдосконалення системи управління промисловою безпекою	8	2		2	4
Разом за змістовним модулем 11	8	2		2	4
Змістовний модуль 12. Мета та завдання управління промисловою безпекою					
Тема 12. Мета та завдання управління промисловою безпекою	6			2	4
Разом за змістовним модулем 12	6			2	4
Змістовний модуль 13. Функції і методи управління промисловою безпекою					
Тема 13. Функції і методи управління промисловою безпекою	10	2		2	6
Разом за змістовним модулем 13	10	2		2	6
Змістовний модуль 14. Організаційні заходи з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф					
Тема 14. Організаційні заходи з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф	10			2	8
Разом за змістовним модулем 14	10			2	8
Змістовний модуль 15. Організація і проведення режимно-обмежувальних заходів в зонах стихійних лих і техногенних катастроф					
Тема 15. Організація і проведення режимно-обмежувальних заходів в зонах стихійних лих і техногенних катастроф	10			2	8
Разом за змістовним модулем 15	10			2	8
Усього годин	54	8		18	46
Усього годин на дисципліну	120	20		30	70

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Правові основи працезохоронної політики в Україні	2
2.	Органи державного управління охороною праці в Україні	2
3.	Державні соціальні гарантії працюючих в Україні	2
4.	Законодавча база державного управління промисловою безпекою	2
5.	Органи державного управління промисловою безпекою та їх повноваження	2
6.	Система реалізації вертикалі державного управління промисловою безпекою	2
7.	Порядок організації навчання та перевірки знань керівників підприємств та спеціалістів, що експлуатують об'єкти підвищеної небезпеки	2
8.	Принципи розробки заходів по забезпеченню охорони праці, виробничої санітарії, протипожежного стану та охорони навколишнього середовища на об'єкті підвищеної небезпеки	2
9.	Підходи до організації та проведення навчально-тренувальних занять з відпрацювання дій за можливими аварійними ситуаціями	2
10.	Нормативна база системи управління промисловою безпекою	2
11.	Етапи розроблення і подальшого вдосконалення системи управління промисловою безпекою	2
12.	Мета та завдання управління промисловою безпекою	2
13.	Функції і методи управління промисловою безпекою	2
14.	Організаційні заходи з попередження, локалізації і ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф	2
15.	Організація і проведення режимно-обмежувальних заходів в зонах стихійних лих і техногенних катастроф	2
	Разом	30

6. Теми практичних занять (не передбачено навчальним планом)

7. Теми лабораторних занять (не передбачено навчальним планом)

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Міжнародні аспекти законодавства України про охорону праці	4
2	Повноваження місцевих органів публічної влади у сфері охорони праці	4
3	Європейська соціальна хартія (переглянута)	4
4	Термінологія у сфері промислової безпеки	4
5	Положення про організацію та здійснення державного нагляду (контролю) у сфері промислової безпеки та охорони праці	4
6	Проблематика нормативного забезпечення промислової безпеки	4
7	Типове положення про проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці	4
8	Перелік документів для отримання дозволу на виконання робіт підвищеної небезпеки: загальна характеристика	4
9	Практична підготовка та відпрацювання дій за можливими аварійними ситуаціями	4
10	Структура нормативної бази системи УПБ	4
11	Система профілактики та управління ризиками у сфері промислової безпеки	4
12	Визначення мети УПБ на підприємстві	4
13	Визначення функцій і методів УПБ на підприємстві	6
14	Визначення функціональної структури управління роботами з профілактики та ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф	8
15	Опрацювання питання щодо участі посадових осіб в організації і проведенні режимно-обмежувальних заходів в зонах стихійних лих і техногенних катастроф	8
	Усього	70

9. Індивідуальні завдання (не передбачено навчальним планом)

10. Методи навчання

Вивчення дисципліни «Державне управління охороною праці та техногенною безпекою» передбачає проведення лекційних, семінарських занять та самостійну роботу студентів.

Під час викладання навчальної дисципліни «Державне управління охороною праці та техногенною безпекою» використовуються **наступні методи забезпечення професійно-орієнтованої спрямованості навчання студентів та курсантів:**

– **пояснення** (під час викладання навчального матеріалу керівником заняття здійснюється глибоке пояснення відповідного навчального матеріалу з наголосом на його подальше практичне застосування під час виконання службових обов'язків);

– **обговорення** (є складовою частиною будь-якого виду навчального заняття, особлива увага звертається на практичні питання, пов'язані з вивченням нормативних положень з питань охорони праці та цивільного захисту, та на питання проведення практичних розрахунків);

– **повторення (тренування)** – спрямований на якісний кінцевий результат виконання відповідного завдання під час проведення практичних (семінарських) занять;

– **показу** (застосовується під час проведення усіх видів навчальних занять на прикладах аналізу нормативно-правових актів та їхнього практичного застосування у сфері охорони праці та цивільного захисту);

– **творчого підходу** (викликає у слухачів почуття зацікавленості та необхідності в якісному відпрацюванні сформульованого керівником заняття відповідного завдання на заняття, розуміння ними, що саме якісне вирішення вказаного завдання допоможе кожному з них в подальшому натхненно вирішувати подібні завдання під час службової діяльності);

– **контролю** (спрямований на те, що кожний курсант (студент) повинен в кінцевому результаті з високим ступенем якості виконати кожний елемент завдання, яке йому ставилося).

11. Методи контролю

Під час викладання навчальної дисципліни «Державне управління охороною праці та техногенною безпекою» використовуються наступні методи контролю тих, хто навчається:

Вхідний контроль – застосовується на початку вивчення навчальної дисципліни з метою визначення рівня підготовки тих, хто навчається.

Поточний контроль засвоєння вивченого матеріалу здійснюється на кожному семінарському занятті шляхом проведення усного і письмового опитування. Він призначений для перевірки якості засвоєння навчального матеріалу, стимулювання навчальної роботи студентів та вдосконалення методики проведення занять.

Поточний контроль може проводитися наступними способами: усне опитування (застосовується під час проведення усіх видів навчальних занять з метою визначення рівня засвоєння слухачами навчального матеріалу попереднього заняття); письмовий експрес-контроль (летючка; проводиться з метою перевірки рівня знань слухачів за попереднє (декілька попередніх) занять, або після завершення вивчення слухачами матеріалу змістового модуля); тестовий контроль (проводиться, як правило, після завершення вивчення слухачами матеріалу блоку змістових модулів); комбінована форма контролю (поєднання під час проведення навчальних занять усного опитування та експрес-контролю, або експрес-контролю з тестовим контролем з метою максимального охоплення кількості залучених до контролю слухачів і більш якісної перевірки рівня засвоєння ними знань).

Модульний контроль є компонентом поточного контролю і здійснюється у формі виконання слухачем модульного контрольного завдання (контрольної роботи, тесту тощо) та є обов'язковим для слухача. Упродовж навчального семестру під час вивчення навчальної дисципліни «Державне управління охороною праці та техногенною безпекою» проводяться два модульні контролю.

Підсумкова модульна оцінка визначається як сума поточної та контрольної оцінок (балів) з даного модуля. Оцінювання кожного контрольного модуля необхідно проводити таким чином, щоб звітність за результатами засвоєння модуля була проведена за обов'язкові види робіт та допоміжні завдання (у цьому разі повинна враховуватись активність та поточна успішність слухача на семінарах тощо).

Підсумкова семестрова оцінка визначається за результатами підсумкових модульних оцінок, отриманих у результаті засвоєння всіх модулів.

Підсумковою формою контролю з навчальної дисципліни є диференційований залік.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Модуль 1		Модуль 2		Екзамен	Сума
Змістов. модуль 1-3	Змістов. модуль 4-6	Змістов. модуль 7-11	Змістов. модуль 12-15		
Т. 1-3	Т. 4-6	Т. 7-11	Т. 12-15	25	100
Відпрац. рефератів (повідомл) 10	Відпрац. рефератів (повідом) 10	Відпрац. рефератів (повідомл) 10	Відпрац. рефератів (повідомл) 5		
Відпрац. тестового завдання 5	Відпрац. тестового завдання 5	Відпрац. тестового завдання 5	Відпрац. тестового завдання 5		
Відпрац. матеріалу сам. занять 5	Відпрац. матеріалу сам. занять 5	Відпрац. матеріалу сам. занять 5	Відпрац. матеріалу сам. занять 5		
Сума – 20	Сума – 20	Сума – 20	Сума – 15		

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами з навчальної дисципліни

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Екзамен, диф. залік	залік
90-100 (та вище з урахуванням необов'язкових завдань)	A	відмінно	зараховано
80-89	B	добре	
65-79	C		
55-64	D	задовільно	
50-54	E		
35-49	FX	незадовільно	не зараховано
1-34	F		

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ
(ЕЛЕМЕНТ ДОПУСКУ ДО ЗДАВАННЯ ЗАЛІКУ, ЕКЗАМЕНУ)

1. Охорона праці і безпека праці: сутність і співвідношення понять.
2. Міжнародні трудові стандарти.
3. Участь МОП в опрацюванні міжнародних трудових стандартів.
4. Європейська конвенція з прав людини та основних свобод, її значення у справі соціального захисту працівників.
5. Матеріальна відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.
6. Дисциплінарна відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.
7. Кримінальна відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.
8. Сутність та особливості сучасного реформування ДУОП.
9. Повноваження ЦОВВ, що реалізує державну політику у сфері охорони праці
10. Державна політика у сфері охорони праці.
11. Участь органів місцевого самоврядування у здійсненні ДУОП.
12. Наукові дослідження з проблем охорони праці в НУЦЗУ.
13. ННДПБОП: повноваження та основні напрями діяльності.
14. Проблема функціонування Національної ради з питань безпечної життєдіяльності населення
15. Конституційно-правові засади державних соціальних гарантій в Україні.
16. Соціальні гарантії працівників в документах МОП.
17. Соціально-трудова норма Європейської соціальної хартії (переглянутої).
18. Участь профспілок у соціальному захисті працівників.
19. Види гарантій соціальних прав працівників.
20. Державні програми у сфері промислової та техногенної безпеки.
21. Питання промислової безпеки в Законах України «Про охорону праці» та «Про об'єкти підвищеної небезпеки».
22. Відповідальність за порушення законодавства про промислову безпеку.
23. Проблематика вдосконалення законодавчої бази ДУПБ.
24. Модельний закон про промислову безпеку небезпечних виробничих об'єктів.
25. Світовий досвід діяльності інспекцій праці.
26. Історія формування системи державного нагляду та контролю в Україні.
27. Повноваження ДСНС у сферах техногенної та промислової безпеки.
28. Навчальні та науково-дослідні установи системи ДСНС.
29. Участь місцевих органів публічної влади у сфері промислової безпеки.
30. Харківське територіальне відділення Держпраці.
31. Моніторинг небезпек.
32. ОПН як об'єкт регулювання.
33. Спеціальна термінологія навчання та перевірки знань керівників підприємств та спеціалістів, що експлуатують ОПН.
34. Інструктажі, види інструктажів.
35. Перелік посадових осіб, які проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці.
36. Ризик, прийнятний ризик та управління ризиком.
37. Порогова маса небезпечних речовин.
38. Порядок декларування безпеки ОПН.
39. Сучасні проблеми ідентифікації та обліку ОПН.

40. Перелік документів для отримання дозволу на виконання робіт підвищеної небезпеки.
41. Підходи до проведення навчально-тренувальних занять з відпрацювання дій за можливими аварійними ситуаціями.
42. Проведення навчально-тренувальних занять з відпрацювання дій за можливими аварійними ситуаціями на підприємствах галузі (на вибір).
43. Проведення навчально-тренувальних занять з відпрацювання дій за можливими аварійними ситуаціями у ВНЗ.
44. Поняття правової норми та нормативно-правового акту.
45. Державний стандарт ДСТУ 3273-95. Безпека промислових підприємств. Загальні положення та вимоги.
46. Участь місцевих органів публічної влади у формуванні нормативної бази управління промисловою безпекою.
47. Професійний ризик в СУПБ.
48. СУПБ як складова частина СУОП.
49. Інформаційні технології в удосконаленні СУПБ на підприємстві.
50. Система профілактики та управління ризиками у сфері промислової безпеки.
51. Безпека людини, держави та суспільства: працезохоронний аспект.
52. «Вхід» та «вихід» СУПБ.
53. Мета та завдання управління промисловою безпекою на об'єкті (на вибір, за предметом виконання дипломної роботи).
54. Функціональне навантаження управління промисловою безпекою
55. Сучасне розуміння управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами.
56. Поняття ризику та базового ризику.
57. Аварія, велика аварія та катастрофа: співвідношення явищ та понять.
58. Методи розроблення профілактичних заходів у сфері управління промисловою безпекою.
59. Прогнозування і попередження техногенних катастроф.
60. Аварійно-рятувальна служба.
61. Аварійно-рятувальне формування.
62. Аварійно-рятувальні роботи.
63. Засоби цивільного захисту.
64. Інженерний захист територій.
65. Участь місцевих органів влади в організації роботи в зонах стихійних лих і техногенних катастроф.

13. Методичне забезпечення

13.1. Контрольні питання для проведення підсумкового контролю (модульний контроль, екзамен).

Модуль 1.

1. ДУОП як навчальна дисципліна і галузь соціально-трудових відносин.
2. Термін «охорона праці» у вузькому і широкому значеннях.
3. Нормативно-правові засади регулювання праце охоронних відносин.
4. Система законодавства у сфері охорони праці.
5. Кодекс законів про працю: структура та основні положення.
6. Глава «Охорона праці» в Кодексі законів про працю.
7. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».
8. Міжнародні аспекти законодавства України про охорону праці.
9. Документи ООН у сфері на регулювання соціально-трудових відносин.
10. Участь Ради Європи у формуванні та реалізації соціально-трудових стандартів.
11. Трудові та працезахоронні стандарти Європейського Союзу.
12. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.
13. Державне управління охороною праці (ДУОП) як складна система.
14. Системні та структурно-функціональні характеристики ДУОП.
15. Державна політика у сфері охорони праці.
16. Розділ «ДУОП» у Законі України «Про охорону праці».
17. Кабінет Міністрів України та інші центральні органи виконавчої влади як органи ДУОП.
18. Структура центральних органів виконавчої влади, що здійснюють ДУОП.
19. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці.
20. Участь місцевих органів публічної влади у здійсненні ДУОП.
21. Організація наукових досліджень з проблем охорони праці.
22. Фундаментальні та прикладні наукові дослідження з проблем охорони праці.
23. Національний науково-дослідний інститут промислової безпеки та охорони праці (ННДПБООП): повноваження та основні напрями діяльності.
24. Система законодавства про державні соціальні гарантії (ДСГ) працюючих в Україні.
25. Міжнародні стандарти соціальних гарантій працівників.
26. Соціальні гарантії працівників в документах Міжнародної організації праці (МОП).
27. Соціально-трудова норма Європейської соціальної хартії (переглянутої) (ЄСХ (п)).
28. Гарантії прав на охорону праці в Законі України «Про охорону праці».
29. Основні положення Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії».
30. Види гарантій прав працівників на охорону праці.
31. Безпека як феномен державної політики у сфері промислової безпеки.
32. Сутність та структура законодавчої бази державного управління промисловою безпекою.
33. Термінологія у сфері державного управління промисловою безпекою.
34. Міжнародний досвід законодавчого регулювання промислової безпеки.
35. Конвенція МОП № 174 1993 року про запобігання великим промисловим аваріям.
36. Директива 89/391/ЄЕС «Про введення заходів, що сприяють поліпшенню безпеки та гігієни праці працівників».
37. Державні програми у сфері промислової та техногенної безпеки.
38. Регулювання промислової безпеки у Законах України «Про охорону праці» та «Про ОПН».
39. Відповідальність за порушення законодавства про промислову безпеку.
40. Проблематика вдосконалення законодавчої бази державного управління промисловою безпекою.
41. Держпраці: місце в системі центральних органів виконавчої влади та основні повноваження.
42. Питання промислової безпеки в основних напрямках діяльності Держпраці.
43. Групування діяльності Держпраці.
44. Державний нагляд та контроль у сфері промислової безпеки.
45. Повноваження та структура Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС).
46. Повноваження ДСНС у сферах техногенної та промислової безпеки.

47. Навчальні та науково-дослідні установи системи ДСНС.
48. Взаємодія органів публічної влади як принцип забезпечення техногенної та промислової безпеки.
49. Кабінет Міністрів України та центральні органи виконавчої влади: взаємодія та підпорядкованість в питаннях промислової безпеки.
50. Територіальні відділення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері промислової безпеки.
51. Експертно-технічні центри: структура, повноваження.
52. Участь місцевих органів публічної влади у сфері промислової безпеки.

Модуль 2

1. Об'єкт підвищеної небезпеки (ОПН).
2. Експлуатація ОПН.
3. Повноваження керівників та спеціалістів, що експлуатують ОПН.
4. Типове положення про проведення навчання і перевірка знань з питань охорони праці: загальна характеристика.
5. Спеціальне навчання, стажування, дублювання..
6. Інструктажі, види інструктажів.
7. Типові тематичний план і програма.
8. Перелік робіт з підвищеною небезпекою.
9. Перелік посадових осіб, які проходять навчання і перевірку знань з питань охорони праці.
10. Аварія на ОПН, транскордонний вплив аварії.
11. Ризик, прийнятний ризик, управління ризиком.
12. Участь суб'єктів господарювання в забезпеченні безпеки праці на ОПН.
13. Порядок декларування ОПН.
14. Перелік документів для отримання дозволу на виконання робіт підвищеної небезпеки: загальна характеристика.
15. Ідентифікація ОПН, Декларація безпеки.
16. Аварія, аварійна ситуація.
17. Навчання працюючого населення і функціональне навчання.
18. Спеціальні об'єктові навчання.
19. Спеціальні об'єктові тренування.
20. Організація і проведення навчально-тренувальних занять.
21. Порядок здійснення підготовки населення на підприємствах, в установах та організаціях до дій при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру: загальна характеристика.
22. Практична підготовка та відпрацювання дій за можливими аварійними ситуаціями.
23. Системні характеристики нормативної бази управління промисловою безпекою.
24. Структура нормативної бази системи управління промисловою безпекою.
25. Участь Держпраці у розробці та прийнятті нормативної бази управління промисловою безпекою.
26. Участь Національного науково-дослідного інститут промислової безпеки та охорони праці (ННДПБОП) у розробці та прийнятті нормативної бази управління промисловою безпекою.
27. Рівні управління промисловою безпекою.
28. Фактор промислової безпеки у створенні та вдосконаленні СУОП.
29. Промислова безпека як стрижень створення та функціонування СУОПР.
30. Етапи розроблення і подальшого вдосконалення системи управління промисловою безпекою.
31. Інформаційні технології у функціонуванні СУОП на підприємстві.
32. Інноваційні механізми управління промисловою безпекою.
33. Система профілактики та управління ризиками у сфері промислової безпеки.
34. Системні характеристики управління промисловою безпекою.
35. Опрацювання мети і завдань управління промисловою безпекою.
- 36.** Об'єкт і предмет управління промисловою безпекою.
37. Мета управління промисловою безпекою.
38. Завдання управління промисловою безпекою : основні положення.
39. Необхідність опрацювання та застосування єдиних підходів до управління промисловою безпекою.

40. Структурно-функціональні ознаки управління промисловою безпекою.
41. Функціональні характеристики управління промисловою безпекою.
42. Основні методи управління промисловою безпекою
43. Моделювання, основні моделі управління промисловою безпекою.
44. Оцінювання ризику як основа управління охороною праці та промисловою безпекою.
45. Техногенні аварії і катастрофи.
46. Організація і організаційні заходи у сфері ПЛАС: сутність та співвідношення понять.
47. Профілактичні заходи з попередження стихійних лих і техногенних катастроф.
48. Методи розроблення профілактичних заходів.
49. Моделювання як важливий засіб попередження стихійних лих і техногенних катастроф.
50. Прогнозування і попередження техногенних катастроф.
51. Система заходів щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.
52. Функціональна структура управління роботами з профілактики та ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф.
53. Проблематика нормативно-правового забезпечення організації і проведення режимно-обмежувальних заходів в зонах стихійних лих і техногенних катастроф.
54. Зони стихійних лих.
55. Зони техногенних катастроф.
56. Надзвичайна ситуація, класифікація надзвичайних ситуацій, рівні надзвичайних ситуацій.
57. Реагування на надзвичайні ситуації.
58. Аварійно-рятувальна служба.
59. Аварійно-рятувальне формування.
60. Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту.
61. Аварійно-рятувальні роботи.
62. Засоби цивільного захисту.
63. Інженерний захист територій.
64. Інженерно-технічні заходи цивільного захисту.
65. Оповіщення та інформування суб'єктів забезпечення цивільного захисту.

Екзамен

1. Державне управління охороною праці (ДУОП) як навчальна дисципліна і галузь соціально-трудових відносин.
2. Термін «охорона праці» у вузькому і широкому значеннях.
3. Нормативно-правові засади регулювання працеохоронних відносин.
4. Система законодавства у сфері охорони праці.
5. Міжнародні аспекти законодавства України про охорону праці.
6. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.
7. Системні та структурно-функціональні характеристики ДУОП.
8. Державна політика у сфері охорони праці.
9. Участь Верховної Ради України у формуванні державної політики у сфері охорони праці.
10. Кабінет Міністрів України та інші центральні органи виконавчої влади як органи ДУОП. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці.
11. Участь місцевих органів публічної влади у здійсненні ДУОП.
12. Організація наукових досліджень з проблем охорони праці.
13. Система законодавства про державні соціальні гарантії (ДСГ).
14. Міжнародні стандарти соціальних гарантій працівників.
15. Соціальні гарантії працівників в документах Міжнародної організації праці (МОП).
16. Соціально-трудові норми Європейської соціальної хартії (переглянутої) (ЄСХ (п)).
17. Гарантії прав на охорону праці в Законі України «Про охорону праці».
18. Основні положення Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії».
19. Сутність та структура законодавчої бази державного управління промисловою безпекою. Термінологія у сфері державного управління промисловою безпекою.
20. Державні програми у сфері промислової та техногенної безпеки.
21. Держпраці: місце в системі центральних органів виконавчої влади та основні повноваження.

- Питання промислової безпеки в основних напрямках діяльності Держпраці.
22. Повноваження та структура Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС).
 23. Повноваження ДСНС у сферах техногенної та промислової безпеки.
 24. Взаємодія органів публічної влади як принцип забезпечення техногенної та промислової безпеки.
 25. Кабінет Міністрів України та центральні органи виконавчої влади: взаємодія та підпорядкованість в питаннях промислової безпеки.
 26. Територіальні відділення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері промислової безпеки.
 27. Експертно-технічні центри: структура, повноваження.
 28. Участь місцевих органів публічної влади у сфері промислової безпеки.
 29. Об'єкт підвищеної небезпеки (ОПН).
 30. Повноваження керівників та спеціалістів, що експлуатують ОПН.
 31. Типове положення про проведення навчання і перевірка знань з питань охорони праці: загальна характеристика.
 32. Транскордонний вплив аварії.
 33. Ризик, прийнятний ризик, управління ризиком.
 34. Участь суб'єктів господарювання в забезпеченні безпеки праці на ОПН.
 35. Декларування ОПН.
 36. Підходи до організації та проведення навчально-тренувальних занять з відпрацювання дій за можливими аварійними ситуаціями.
 37. Системні характеристики нормативної бази управління промисловою безпекою.
 38. Участь Держпраці у розробці та прийнятті нормативної бази управління промисловою безпекою.
 39. Рівні управління промисловою безпекою.
 40. Фактор промислової безпеки у створенні та вдосконаленні СУОП.
 41. Інформаційні технології у функціонуванні СУОП на підприємстві.
 42. Система профілактики та управління ризиками у сфері промислової безпеки.
 43. Мета та завдання управління промисловою безпекою.
 44. Техногенні аварії і катастрофи.
 45. Організація і організаційні заходи у сфері ПЛАС.
 46. Прогнозування і попередження техногенних катастроф.
 47. Система заходів щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру.
 48. Зони стихійних лих та техногенних катастроф..
 49. Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту.
 50. Оповіщення та інформування суб'єктів забезпечення цивільного захисту.

13.2. Плани практичних занять (не передбачено навчальним планом)

13.3. Завдання для самостійної роботи слухачів

Завдання для самостійної роботи слухачів наведено в окремому методичному матеріалі «Методичні рекомендації для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Державне управління охороною праці та техногенною безпекою».

13.4. Методичні вказівки і тематика контрольних робіт

Матеріали до контрольних робіт наведено в окремих методичних вказівках щодо виконання контрольних робіт з вказаної навчальної дисципліни.

13.5. Пакет комплексних контрольних робіт (ККР) для перевірки знань

Пакет ККР для перевірки знань з вказаної навчальної дисципліни наведений в окремому

методичному матеріалі відповідно до порядку і правил щодо розробки ККР.

14. Рекомендована література

1. **Батлук В.А.** Охорона праці : навч. посіб. / В.А. Батлук, М.П. Кулик, Р.А. Яцюк. – Львів : Нац. ун-т «Львів. політехніка», 2011. – 386 с.
2. **Березуцький В.В.** Науково-практичний коментар до закону України «Про охорону праці» / В.В. Березуцький. – Х. : Форт, 2011. – 124 с.
3. **Возний Б.В.** Основи охорони праці : навч. посіб. / Б.В. Возний, О.В. Калайдо. – Луганськ : ЛНУ ім. Шевченка, 2012. – 160 с.
4. **Гандзюк М.П.** Основи охорони праці : підручник ; 3-є вид. / М.П. Гандзюк, Є.П. Желібо, М.О. Халімовський ; за ред. М.П. Гандзюка. – К. : Каравела, 2005. – 392 с.
5. Геврик Є.О. Охорона праці: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Є.О. Геврик. – К. : «Ніка-Центр», 2003. – 280 с.
6. **Гогіташвілі Г. Г.** Основи охорони праці : навч. посіб. ; 4-е вид., випр. і доп. / Г. Г. Гогіташвілі, В. М. Лапін. – К. : Знання, 2008. – 302 с.
7. **Гришук М.В.** Основи охорони праці : підручник / М.В. Гришук. – К. : Кондор, 2005. – 240 с.
8. **Дараганова Н.В.** Державне управління охороною праці в Україні: дискусійні питання / Н.В. Дараганова // Бюлетень Міністерства юстиції. – 2014. – № 6. – С. 123-131.
9. **Денисевич А.Ю.** Адаптація трудового законодавства України до законодавства Європейського Союзу / А. Ю. Денисевич // Форум права. – 2014. – № 2. – С. 104–107.
10. **Древаль Ю.Д.** До питання про формування та реалізацію державної політики у сфері охорони праці / Ю.Д. Древаль // Теорія та практика державного управління: зб. наукових праць. – 2014. – № 2 (45). – С. 3–8.
11. **Древаль Ю.Д.** Безпека особистості як фактор сучасних державно-управлінських відносин / Ю.Д. Древаль // Наук. зап. Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2015. – №. 1. – С. 123–126.
12. **Жидецький В.Ц.** Основи охорони праці : підручник / В.Ц. Жидецький. – Львів : Афіша, 2005. – 320 с.
13. **Мягченко О.П.** Безпека життєдіяльності людини та суспільства: Навчальний посібник / О.П. Мягченко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 384 с.
14. **Дронова О.Л.** Фактори ризику техногенних надзвичайних ситуацій в Україні : монографія / О.Л. Дронова. – К. : Ін-т географії НАН України, 2011. – 268 с.
15. Использование международных механизмов для защиты трудовых и профсоюзных прав / под ред. Е.С. Герасимовой, О.С. Крыловой. – М. : АНО «Центр социально-трудовых прав»; СПб. : ЛЕМА, 2012. – 148 с.
16. **Керб Л.П.** Основи охорони праці : навч. посібник / Л.П. Керб. – К. : КНЕУ, 2004. – 215 с.
17. **Катренко Л.А.** Охорона праці : навч. посіб. / Л.А. Катренко, Ю.В. Кіт, І.П. Пістун. – Суми : Унів.книга, 2009. – 539 с.
18. **Кочемировська О.О.** Розвиток трудового потенціалу як чинник економічного зростання України : аналіт. доп. / О.О. Кочемировська. – К. : НІСД, 2014. – 108 с. – (Сер. «Економіка», вип. 16).
19. **Івчук Ю.Ю.** До питання визначення поняття "охорона праці" за трудовим правом України / Ю.Ю. Івчук // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2014. – Вип. 28. – С. 129-141.
20. **Лакіза О.О.** Атестація як засіб спонукання працівника до підвищення кваліфікації / О. О. Лакіза // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – 2014. – Вип. 64. – С. 270-276.
21. **Лебедев І.В.** Корпоративна соціальна відповідальність як фактор забезпечення гідної праці / І.В. Лебедев // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В.Даля. – 2013. – № 11 (200). – С. 152–157.
22. **Лопушняк Г.С.** Державні соціальні стандарти, гарантії та нормативи: сутнісно-проблемні аспекти / Г. С. Лопушняк // Соціально-трудові відносини: теорія та практика. – 2014. – № 2. – С. 491-499.
23. Охорона праці : навч. посіб. / Н.І. Андрейчук, Ю.В. Кіт, С.В. Шибанов, О.В. Шерстньова. –Л. : Нац. ун-т «Львів. політехніка», 2012. – 273 с.
24. Охорона праці : навч. посіб. / [З.М. Яремко, С.В. Тимошук, О.І. Третяк, Р.М. Ковтун] ; за ред. проф. З.М. Яремка ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л. : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – 374 с.

25. Основи охорони праці: Підручник / 2-ге видання, доповнене та перероблене / К.Н. Ткачук, М.О. Халімовський, В.В. Зацарний, Д.В. Зеркалов, Р.В. Сабарно, О.І. Полукаров, В.С. Коз'яков, Л.О. Мітюк ; за ред. К.Н. Ткачука і М.О. Халімовського. — К. : Основа, 2006. — 448 с.
26. Основи охорони праці : навч. посіб. / Р.М. Івах, Я.І. Бедрій, Б.О. Білінський та ін. — К. : Кондор, 2012. — 464 с.
27. Основи охорони праці : навч. посіб. / уклад. : Ю.Я. Томка, А.В. Мотрич. — Чернівці : ЧНУ, 2009. — 235 с.
28. **Пістун І.П.** Охорона праці (основні поняття та терміни) : навч. посіб. / І.П. Пістун, А.П. Березовський, І.О. Трунова. — Л. : Тріада плюс, 2010. — 199 с.
29. Правові основи працезахоронної політики та охорони праці : навч. посіб. / В.Д. Губенко, Б.М. Коржик, В.П. Андрійченко та ін. — Х. : ХНАМГ, 2011. — 173 с.
30. Практикум з охорони праці : навч. посіб. / О.М. Кухнюк, С.Л. Кусковець, М.В. Сурговський та ін. — Рівне : НУВГП, 2011. — 266 с.
31. Проблеми впровадження культури безпеки в Україні : аналіт. доп. / Ю.М. Скалецький, Д.С. Бірюков, О.О. Мартюшева, Л.Д. Яценко. — К. : НІСД, 2012. — 56 с.
32. **Семчук Я.М.** Охорона праці : навч. посіб. / Я.М. Семчук, І.В. Воєвідко, М.П. Кулик. — Івано-Франківськ : ІФНТУНГ: Факел, 2010. — 408 с.
33. **Сьомич М.І.** Правова природа участі працівників у локальному нормативно-правовому регулюванні праці / М.І. Сьомич // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. — 2014. — № 1. — С. 169–174.
34. **Телічко О.А.** Процес адаптації трудового законодавства України в сфері охорони праці до європейських стандартів / О.А. Телічко // Юрид. наука і практика. — 2011. — № 1. — С. 24–30.
35. **Ткачук А.І.** Основи охорони праці та техніки безпеки : курс лекцій : навч. посіб. / А.І. Ткачук. — Кіровоград : КДПУ, 2009. — 127 с.
36. **Шапошникова С.В.** Правові основи охорони праці : навч. посіб. / С.В. Шапошникова. — Донецьк : НОУЛІДЖ, 2012. — 225 с.

15. Інформаційні ресурси

1. <http://www.kmu.gov.ua/>. — Урядовий портал : Кабінет Міністрів України
2. mlsp.gov.ua. — Міністерство соціальної політики України
3. mre.kmu.gov.ua. — Міністерство енергетики та вугільної промисловості України
4. dnop.gov.ua. — Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України
5. dsp.gov.ua — Державна служба України з питань праці
6. http://opb.org.ua. — Державна електронна бібліотека з питань безпеки виробництва, охорони і гігієни праці

Розробник:

Професор кафедри ОП та ТЕБ

д.держ.упр., професор

Ю.Д.Древаль